O93, f. 4ra; V630, f. 18vb; N442, f. 19rb; I83, f. 35ra; VD38, f. 32rb; SG670, p. 40 (49)a; Bcan4, f. 39v; E97, f. 19vb; P102; BII13, f. 29va; S105, f. 17r

INCIPIT[a] [b] [c] EPISTOLA[d] ANACLETI PAPAE DE[e] OPPRESSIONE ET[f] LACERATIONE CHRISTIANORUM ET, QUOD[g] ECCLESIA NAVI COMPARETUR, ATQUE DE CETERIS IBI[h] INSERTIS[i] NEGOTIIS OMNIBUS EPISCOPIS SCRIPTA[j].

Bcan4: I
P102; BII13: I Exortatio patientiae[k] inter adversa

<VD38, f. 32va> [H. 1] *Anacletus[l] servus Christi Iesu in sede apostolica domino serviens episcopis omnibus et ceteris cunctis fidelibus, qui coaequalem[m] vobiscum[n] sortiti[o] sunt fidem[p], gratia[q] vobis et pax atque consolatio* <I83, f. 35rb> *multiplicetur[r] a domino in saecula[s].*

---

4 a *Überschrift*] Incipiunt decreta anacleti papae *P102; BII13; Überschrift fehlt S105* | b INCIPIT *fehlt SG670* | c INCIPIT EPISTOLA] DECRETA *V630; E97;* INCIPIUNT EPISTOLAE *VD38* | d EPISTOLA] EPISTOLAE *VD38;* EPISTOLA SANCTI *SG670* | e DE OPPRESSIONE ET LACERATIONE CHRISTIANORUM ET, QUOD ECCLESIA NAVI COMPARETUR, ATQUE DE CETERIS IBI INSERTIS NEGOTIIS OMNIBUS EPISCOPIS SCRIPTA] QUOD NON SINT VITUPERANDI SACERDOTES et de unitate trinitatis (SACERDOTES et de unitate trinitatis *korr. aus* SACERDOTES *SG670*) EX NOVO ET VETERI TESTAMENTO VEL TRADITIONE PATRUM COMPILATA *SG670* **5** f ET LACERATIONE *fehlt V630; E97* **6** g QUOD ECCLESIA NAVI COMPARETUR, ATQUE DE CETERIS IBI INSERTIS NEGOTIIS OMNIBUS EPISCOPIS SCRIPTA] ET DE ACCUSATIONE EPISCOPI ET DE ORDINATIONE ARCHIEPISCOPORUM ET CETERORUM ET DE PRIMATIBUS ET DE (de *fehlt E97*) PATRIARCHIS EORUMQUE MINISTERIO (MINISTERIO] ministerio CAP. II *E97*) *V630; E97* **7** h INIBI *VD38* **8** i INSERTI *I83* **9** j DIRECTA *N442* **11** k poenitentiae *BII13* **12** l nacletus *korr. aus* necletus *S105* **14** m quoequalem *VD38* | n nobiscum *V630; SG670; E97; S105* **15** o sortiti *korr. aus* sorti *I83* | p fide *S105* | q gratia *korr. aus* gratiam *P102* **16** r multiplicentur *SG670; S105* **17** s aecclesia *SG670; S105*

---

1. Anacletus-Brief,12–17 Anacletus…saecula] II Petr. 1.1. 2.

Benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Christi Iesu ex mortuis in hereditatem <O93, f. 4va> *incorruptibilem et incontaminatam*[t] *et immarcescibilem*[u] *conservatam in caelis in vobis, qui in virtute dei custodimini*[v] *per fidem in*[w] *salutem paratam revelari in tem*<SG670, p. 40 (49)b>*pore novissimo, in quo exultabitis, modicum nunc, si*[x] *oportet*[y] *contristari*[z] <V630, f. 19ra> *in variis*[a] *temptationibus, ut probatio vestrae*[b] *fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur, si tamen in*[c] *tribulationibus*[d] *experti*[e] *probati inveniamini. Patientes estote*, dilectissimi, *quia patientia probationem operatur, probatio*[f] *vero spem, spes autem non confundit. Ecce agricola exspectat pretiosum fructum*[g] *terrae patienter ferens, donec accipiat temporaneum*[h] *et serotinum. Si agricolae*[i] *haec patienter ferunt pro temporalibus fructibus, quanto magis vos pro aeternis patientes esse debetis? <S105, f. 17v> Estote ergo patientes et confirmate corda vestra, ut* <BII13, f. 29vb> *adveniente* <I83, f. 35va> *iudice Christo laeti et probati esse valeatis. Nolite ingemiscere*[j] *in*[k] *alterutrum,* <VD38, f. 32vb> *ut non iudicemini. Ecce*[l] *iudex ante ianuam assistit*[m]*.*

---

22 t incontaminata *I83;* incotaminatam *VD38* | u inmarciscibilem *O93;* immarcecibilem *korr. aus* immarciscibilem *N442;* inmarcessibilem *SG670; Bcan4; S105* **24** v custodimini *korr. aus* costodimini *SG670* | w in *korr. aus* et *SG670;* et *S105* **26** x Si *korr. aus* Sicut *SG670;* Sicut *S105* | y oportet *korr. aus* oportet in *I83* | z contristarii *S105* **27** a variis *korr. aus* varias *V630* **28** b vestrae fidei] fidei vestrę *E97* **29** c in *fehlt V630; E97* | d *interlinear* vel nes *E97* | e *am Rande* cogniti perseverantes *VD38* **31** f Probati *VD38* **33** g fructum terrae] terrae fructum *korr. aus* terrae *N442* **34** h temporivum *SG670* | i agriculę *O93* **40** j ingemescere *O93; I83; VD38;* ingemiscere *korr. aus* ingemescere *Bcan4;* ingemescere *korr. aus* ingemiscere *S105* | k in *fehlt S105* **41** l Ecce] ecce enim *SG670* | m stat *E97*

18–30 Benedictus…inveniamini] I Petr, I. 3-7. **30** **30** Patientes…estote] Iac. V. 7. **30–32** quia…confundit] Rom. V. 4. 5. **32–47** Ecce…dominus] Iac V. 7-11.

Exemplum accipite[n]*, carissimi, laboris et patientiae prophetas*[o]*, qui locuti sunt* <SG670, p. 41 (48)a> *in*[p] *nomine domini. En*[q] *beatificamus*[r]*, qui sustinuerunt. Sufferentiam*[s] *Iob audistis et finem domini vidistis,* <E97, f. 20ra> *quoniam misericors et miserator est*[t] *dominus*[u].

Tribulationes vestras[v] *audivimus, fratres, tam per vestros quam et per aliorum apocrisiarios*[w]*, super quibus valde dolemus vobisque compatimur et auxilium ferre, prout ipse largitus fuerit, qui pro nobis non solum tribulatus*[x]*, sed etiam passus est, parati sumus. Nolite mirari, carissimi, qui persecutiones patimini, quasi novi vobis*[y] *aliquid contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut*[z] *et in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes.* <N442, f. 19va> *Si exprobramini*[a] [b] *in nomine Christi, beati eritis, quoniam, quod est honoris, gloriae et virtutis dei et*[c]*, quia*[d] *est eius spiritus, super vos requiescet. Nemo autem vestrum patiatur*[e] *quasi*[f] *homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor*[g]*, si* <I83, f. 35vb> *autem ut*

---

42 n accipite] a capite *O93;* accipite *korr. aus* a capite *N442;* capite *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; S105* **43** o prophetas] a prophetis *korr. aus* prophetas *Bcan4;* a prophetis *P102; BII13* | p in nomine domini *fehlt E97* **44** q Etenim *SG670; S105; Ecce E97* | r beatificamus] beatificamus eos *korr. aus* beatificamus *SG670; beatificamus eos S105* **45** s *am Rande* pacientiam *VD38* **46** t est dominus] dominus est *V630; E97* **47** u dominus *fehlt I83; Bcan4;* deus *SG670; S105* **48** v vestras *korr. aus* nostras *S105* **49** w *am Rande* responsales sive legatos *VD38* **52** x tribulatio *I83;* tribulatus *korr. aus* tribulatio *Bcan4* **54** y nobis *S105* **56** z ut et *korr. aus* ut *O93* **57** a *am Rande* conviciamini *VD38* b exprobamini *N442; I83; S105; exprobramini korr. aus exprobamini E97* **59** c *am Rande* et quieti *SG670* | d qui *V630; SG670; E97; BII13; S105* **61** e patitur *SG670; S105* | f qualis *S105* **62** g *am Rande* desiderator *VD38*

48–53 Tribulationes … sumus] sec. Cuthberti ep. ad Lullum (int. ep. S. Bonif. no. 114.p. 293). **53–68** Nolite … parebunt] I Petr. IV. 12—18.

---

1. Anacletus-Brief,48–71 Tribulationes … benefactis] **Coll. Ans. ded. X,11**.

christianus, non <SG670, p. 41 (48)b> *erubescat, glorificet autem deum in isto nomine, quoniam tempus*[h] *est, ut incipiat*[i] *iudicium de domo*[j] *dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt dei evangelio? Et si iustus vix*[k] *salvabitur, impius et peccator, ubi parebunt*[l]? <VD38, f. 33ra> Itaque[m] et hi, qui patiuntur secundum voluntatem dei, fideli crea<BII13, f. 30ra>tori commendant[n] animas suas in benefactis.

Bcan4: II

P102; BII13: II Quod ecclesia navi comparetur

[H. 2] *Nam*[o]*, ut ait beatus Clemens praedictus*[p] *antecessor noster,*

SG670: pulchra et utilis comparatio

similis[q] *est omnis*[r] *ecclesiae*[s] *status*[t] *navi*[u] *magnae, quae per undosum pelagus*[v] *diversis e locis et regionibus viros* <Bcan4, f. 40r> *portat ad unam potentis*[w] [x] *regni urbem properare cupientes*[y]*. Sit ergo navis auctor*[z] *huius dominus ipse omnipotens deus, gubernator vero sit*[a] *Christus, tunc*[b] *deinde proretae officium episcopus*[c] *impleat, presbyter*[d] *nautarum,* <V630, f. 19rb> <S105, f. 18r> *diaconi dispensatorum locum teneant, hi, qui catecizant*[e]*,*

---

65 h tempus est *korr. aus* tempus *S105* | i incipiat iudicium *korr. aus incipiat N442* | j domo *korr. aus* do *P102* **67** k vis *Bcan4* **68** l parabunt *P102* **69** m Itaque *korr. aus* Ita *BII13* **70** n commendent *E97* **74** o *am Rande* Nota *O93; V630* | p praedictus *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105* **77** q Similis *korr. aus* Similes *SG670;* similis *korr. aus* simil *BII13* | r omnis *fehlt SG670; S105* | s ęclesia *S105* | t statutus *VD38;* status *korr. aus fretum SG670;* fretum *S105* | u novi *P102;* navi *korr. aus* novi *S105* **78** v pelagum *I83;* pelagus *korr. aus* pelagum *Bcan4* **80** w potentes *I83* | x potentis regni *korr. aus* potentis *Bcan4* | y cupientis *V630* **81** z auctor *korr. aus* actor *O93* **82** a sit *korr. aus* si *N442* | b tum *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **83** c episcopus *korr. aus* episcopatus *SG670* | d presbyteri *VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105;* Presbyteri *korr. aus* Presbyter *Bcan4* **85** e catezizant *O93; N442; P102; BII13; S105;* catezhyzant *I83;* catecizant *korr. aus* catezizant *SG670;* catethicizant *Bcan4*

74–109 Nam…audiri] Clem. ep. I. c. 14.

naustologis[f] *conferuntur*[g]. *Epibatis*[h] *autem toti*<SG670, p. 42a>*us fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoque mare hic mundus habeatur. Ventorum*[i] *vero varietates et turbinum diversis temptationibus conferantur,* <I83, f. 36ra> *persecutiones, tribulationes sive pericula fluctibus exaequentur*[j]. *Terreni vero spiritus, qui vel*[k] *de torrentibus vel de*[l] *convallibus spirant, pseudoprophetarum et seductorum seu pravae doctrinae verba* <E97, f. 20rb> *docentur*[m],

S105: promunctoria[n] et loca confragosa in thalassa

promuntoria[o] *vero et loca confragosa hi, qui in potestatibus saeculi*[p] *sunt iudices et pericula minantur ac mortes*[q]. *Bithalassa vero loca*[r], *quae duplicibus*[s] *undae*[t] *fallacis aestibus*[u] *verberantur, dubiis mente et repromissionum*[v] *veritate*[w] *nutantibus conferantur atque*[x] *his,* <VD38, f. 33rb> *qui irrationabili fidem* <BII13, f. 30rb> *nostram*[y] *ratione discutiunt*[z]. *Hypocritae vero et dolosi piratis*[a] *similes habeantur*[b]. *Iam vero rapidus vertex*[c] *et tartarea carybdis et saxis illisa*[d] *naufragia ac mortiferae sub*<SG670, p. 42b>*mersiones, quid aliud aestimanda sunt quam peccata? Restat igitur, ut haec navis cursu*[e] *prospero*

---

86 f nautologis *korr. aus* nautolegis *V630;* nautologis *korr. aus* naustolongis *SG670;* naustolongis *S105* | g conferantur *I83; Bcan4; E97; P102; BII13; S105;* conferantur *korr. aus conferatur SG670* | h Epibates *korr. aus* Epibatis *V630;* Epipatis *SG670* **88** i Venturum *Bcan4* **91** j exsequentur *N442; I83; Bcan4* **92** k vel *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | l de *fehlt SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **94** m docentes *SG670; S105; vocentur E97* **95** n promunctoria *korr. aus* promuctoria **96** o Promunctoria *V630;* Promontoria *E97;* promunctuaria *P102;* Promunturia *BII13;* Promunctoria *korr. aus* promuntoria *S105* **97** p saeculi sunt] sunt sęculi *SG670; S105* **98** q mortes *korr. aus* mortales *V630* | r loca *fehlt SG670; S105* | s duplicibus *korr. aus* depi dicibus *SG670* **99** t unda *korr. aus* und *P102* | u testibus *I83* **100** v *interlinear* d *SG670* | w veritate *fehlt V630; E97* **101** x atque *korr. aus atque in S105* **102** y nostram *korr. aus* vestram *Bcan4;* nostrę *S105* z discutiunt *korr. aus* discutiuntur *I83* **103** a pyratis *korr. aus* paratis *P102* | b habeantur *korr. aus* habeatur *SG670* **104** c vortex *SG670; E97; S105* **105** d inlixa *VD38; BII13*

tuta possit portum desideratae urbis intrare[f] *et*[g] *ita deo precem fundere, ut navigantes mereantur audiri.*

VD38: De accusatoribus episcoporum
Bcan4: III
P102; BII13: III De his qui detrahunt et accusant sacerdotes dei
S105: de sacerdotum detractione

[H. 3] *Audivimus*[h], *fratres, quod quidam*[i] *detrahunt et accusant sacerdotes dei*[j] cupientes eos damnare[k] non intellegentes forsitan, *quod* <I83, f. 36rb> *iniuria*[l] *sacerdotum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur.*

BII13: de iniuria sacerdotum

Nec[m] hoc aspiciunt, quod beatus princeps apostolorum instructor noster ait: *Deponentes igitur omnem*[n] *maliciam et omnem*[o] *dolum et simulationes et invi*<N442, f. 19vb>*dias et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes rationabiles*[p] *sine dolo lac concupiscite, ut in eo* <O93, f. 4vb> *crescatis in salutem*. Et dominus per prophetam inquit: *Qui vult vitam diligere*[q] *et videre dies bonos, coerceat linguam suam a malo, et labia eius ne loquantur dolum,* <SG670, p. 43a> <S105, f. 18v> et cetera[r]. Qui autem ista transgrediuntur, profecto transgressores[s] legis dei et contemptores atque inoboedientes <VD38, f. 33va> eius praeceptis exsistunt. Unde et beatus

108 f intrare et] intrare *korr. aus* intrare Et *SG670* | g et *fehlt E97; S105* **114** h *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* i quidam] quidam et *SG670; S105* **115** j dei *fehlt P102; BII13* k damnari *V630; N442; I83; SG670; Bcan4; E97; S105* **116** l iniuriam *I83* **120** m Nec *korr. aus* Ne *N442; Bcan4;* Ne *I83* **121** n omnem *fehlt E97* **122** o omnem *korr. aus* omne *Bcan4* **124** p rationabile *O93* **127** q dilige *S105* **129** r ceterum *I83* **130** s transgressores *korr. aus* trasgressores *P102*

114–115 Audivimus…dei] sec. c. 7. C. III. conc. Aquisgr. a. 836. **116–118** quod…funguntur] Ben. III. 462. (c. 7. 1. III. conc. Aquisgr. a. 836. et II Cor. V. 20). Cf. infr. 21, Evar.6, Luc. 2, Euseb. 17, Excerpt. Silv. 8, Dam. 19. (Greg. M. ad Fel.). **121–126** Deponentes…salutem] I Petr. II. 1.2. **126–128** Qui…dolum] I Petr. III. 10.

114–143 Audivimus…neglexerint] **Coll. Ans. ded. III,36**.

Iacobus[t] apostolus ait: *Si diligitis proximos sicut vosmetipsos[u], bene facitis, si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti[v] [w] a lege quasi transgressores*, et cetera. <BII13, f. 30va> Et beati[x] apostoli ac praedecessor[y] noster Clemens, vir apostolicus et spiritu dei plenus, unacum[z] reliquis[a] sanctis collegis[b] [c] suis statuit dicens: *Accusandi[d] [e] vel testificandi licentia denegetur[f], <I83, f. 36va> qui christia*<V630, f. 19va>*nae religionis et nominis dignitatem[g] et suae legis vel sui propositi[h] normam aut regulariter prohibita neglexerint.*

---

133 t Iacobus *fehlt SG670; S105* **134** u vosmetipsos *korr. aus* *metipsos V630* **135** v *am Rande* reprehensi *VD38* | w redarguti *korr. aus* redarguiti *O93;* redarguo *Bcan4* **136** x beati apostoli] beatus *V630; E97;* beati apostoli successor *korr. aus* beati apostoli *Bcan4;* beati petri apostoli successor *P102; BII13* **137** y precessor, *interlinear* successor *VD38;* precessor *SG670; P102; BII13; S105* **138** z cum *SG670; S105* | a reliquis *korr. aus* reliquiis *V630* **139** b *am Rande* consociis et fratribus *VD38* | c collegis *korr. aus* collectis *SG670* | d *am Rande* z *V630* | e Accusanti *I83; Bcan4* **140** f denegetur] denegetur his *E97* **142** g dignitate *N442* | h praepositi *I83; VD38; Bcan4*

133–136 Si…transgressores] Iac. II. 8.9. **139–143** Accusandi… neglexerint] Ben. III. 188. Addit. III. 12. (epit. Aegid. ad l. Rom. Vig. c. 1. C.Th.XVI. 2). Cf. Eutic. 8, Fel. II. pp. 12. x.

137–153 praedecessor…suscipiendus] **Coll. trip. A 2,1** (*Rubrik*: Omnibus episcopis. Qui non debeant recipi ad accusationem uel testimonium
Anacletus papa tercius a Petro in primo decretali; 136 praedecessor] Beatus praedecessor; 152: suscipiendus] suscipiendus est); **Gratian C. III, q. 4, c. 2** (*Rubrik*: Qui legem suam sponte transgreditur, ante suam reuersionem recte agentes accusare non potest. Item Anacletus in primo decretali; 136 praedecessor] Beatus praedecessor; 140 denegetur] denegetur his; 153 suscipiendus] suscipiendus est). **137–297** praedecessor…venerari] **Ivo, Decr. V,237** (*Rubrik*: Omnibus episcopis. Qui non debeant recipi ad accusationem vel testimonium Anacletus papa tertius a Petro, in primo decretali; 137: praedessor] Beatus praedecessor; 140 denegetur] denegetur his; 153-223 quia ... cognoscuntur *fehlt*; 240-291 Perdit ... eum *fehlt*). **139–153** Accusandi… suscipiendus] **Sentenzen c. 44** (150f.: ante – suam *fehlt*); **Anselm v. Lucca III,10** (150f.: ante – suam *fehlt*); Ivo, Pan. IV,60 (*Rubrik*: In decr Anacleti, cap. i Anacletus urbis Rome episcopus omnibus episcopis; 140 denegetur] denegetur his; 150f.: ante – suam *fehlt*; 152: suscipiendus] suscipiendus est; 152f. aut testimonio *fehlt*); **Polycarpus 5,1,3** (*Rubrik*: Anacletus urbis Rome episcopus omnibus episcopis; 140 denegetur] denegetur his; 150f.: ante – suam *fehlt*; 152f. aut testimonio *fehlt*). **139–154** Accusandi…suis] **Bonizo III,42**.

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII Qui nominentur apostatae et quod omnis apostata non possit recipi in accusatione aut testimonio

[H. 4] Transgressores[i] enim sponte legis suae eiusque violatores apostatae[j] [k] nominantur.

BII13: de apostatis

Omnis enim apostata[l] refutandus[m] est[n] ante reversionem <E97, f. 20va> suam, non[o] in[p] accu<SG670, p. 43b>satione recte agentium aut testimonio suscipiendus, *quia vir duplex animo inconstans*[q] [r] *est in omnibus viis suis.*

Bcan4: V

P102; BII13: V Ut qui offendit in uno factus sit omnium reus

[H. 5] *Quicumque autem, ut ait apostolus*[s] *Iacobus, totam legem servaverit*[t], *offendit*[u] *autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit: Non moechaberis, dixit et: non occides. Quod si non moechaberis, occides*[v] *autem, factus es*[w] *transgressor legis. Sic loquimini et sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit*[x] *misericordiam. Superexaltat*[y] [z] *autem misericordia*[a] *iudicio*[b], <VD38, f. 33vb> et dominus ait: *Nolo mortem peccatoris, <Bcan4, f.*

---

147 i Transgressores *korr. aus* Trangressores *N442* **148** j *am Rande* recedens *V630* | k testatę *korr. aus* a potestate *Bcan4* **150** l *interlinear* refuga *VD38* | m *interlinear* resecandus *VD38* | n est] est et *SG670; S105* **151** o non in *korr. aus* non *SG670* | p in *fehlt E97* **154** q *am Rande* instabilis *VD38* | r inconstans *korr. aus* inconstan *O93* **157** s apostolus Iacobus] iacobus apostolus *V630; E97* **158** t observaverit *E97* | u offendat *E97* **161** v occidas *korr. aus* occides *N442;* occidas *P102* | w es *korr. aus* est *V630;* est *BII13; S105* **164** x facit *Bcan4; P102* | y *interlinear* vel exultet *E97* | z Superexaltet *V630; I83; VD38; Bcan4; E97; P102; BII13;* Superexaltet *korr. aus* Superexaltat *SG670* **165** a misericordiam *V630; SG670; S105* | b iudicium *VD38;*

153–154 quia … suis] Iac. I. 8. **157–165** Quicumque … iudicio] Iac. II. 10—13. **166–167** Nolo … vivat] Ezech.XXXIII. 11.

147–154 Transgressores … suis] **Coll. Ans. ded. III,136**; **Coll. Ans. ded. VI,3** (147: enim *fehlt*).

P102; BII13

40v> sed ut convertatur et vivat, et multa talia horumque[c] similia. <BII13, f. 30vb> *Nemo[d] enim, inquit apostolus, nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur, sive[e] ergo vivimus sive morimur, domini sumus. In* <I83, f. 36vb> *hoc enim[f] Christus mor*<SG670, p. 44a>*tuus[g] est[h] et revixit, ut et mortuorum et vivorum dominetur. Tu autem, quid[i] iudicas fratrem tuum, aut tu, quare spernis[j] fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal dei[k]. Scriptum est enim: Vivo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur[l] omne genu, et omnis[m] lingua confitebitur deo[n]. Itaque[o] unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo. Non* <S105, f. 19r> *ergo amplius invicem iudicemus, sed[p] hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.*

P102; BII13: VI Quod multum praevaleat derogatio quando derogator creditur fide dignus

[H. 6] *Scimus enim, quia multum derogatio praevalet, quando derogator[q] creditur fide dignus. Ideo, fratres, variis detractionibus et[r] accusationibus non oportet labefactari[s] iudices et primates ecclesiae, sed magis apostolorum et doctorum regulis informari et roborari. Unde iustum est omnes[t] in[u] universo Romanorum orbe doctores legis ea, quae legis sunt*

168 c eorumque *Bcan4* | d Nemo *korr. aus* Ne *N442* **170** e Sive *korr. aus* Si *Bcan4* **171** f ergo *V630* **172** g mortuus est *korr. aus* mortuus *Bcan4* | h est *fehlt I83* **173** i quid] quis es qui *korr. aus* qui *V630;* quid *korr. aus* qui *SG670;* qui *S105* **174** j *am Rande* despicis *VD38* **175** k christi *SG670; E97* **177** l flectet *O93; N442; I83* | m omnis lingua confitebitur] confitebitur omnis lingua *E97* **178** n domino *V630* | o Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo *fehlt SG670; S105* **180** p sod *S105* **185** q *am Rande* detractor *VD38* **186** r et accusationibus *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **187** s *am Rande* corruere infirmari sive corrumpi *VD38* **189** t omnes *korr. aus omnis N442; omnis I83* | u in *fehlt VD38*

168–181 Nemo…scandalum] Rom. XIV. 7-13. **184–185** Scimus…dignus] Cass. hist. trip III. 8 (cf. Ben. II. 381). Cf. Fel. II. pp. 12. xi. **185–194** Ideo…infestare] Cass. hist. trip. V 29 et Ben. II. 381. Cf. Telesf. 3, Fel. II. pp. 12. xi.

recte sapere[v] *et operari*[w], *et <SG670, p. 44b> non regulas nascentis* <N442, f. 20ra> *ecclesiae confundi*[x], *aut fidem ac*[y] *doctrinam apostolorum variis maculare doctrinis, nec fratres*[z] *infestare*[a] [b].

P102; BII13: Item de eadem re anacletus in prima epistola ita ait

Si[c] *autem omnia in hoc* <I83, f. 37ra> *saeculo vindicata essent,* <VD38, f. 34ra> *locum* <BII13, f. 31ra> *divina iudicia non haberent. Supervacuis*[d] *enim ad*[e] *beneficia*[f] *laborat impendiis*[g], *qui*[h] *solem certat*[i] *facibus adiuvare*[j]. Ideo[k] si aliquis putat[l] deo in hoc placere, quod servos suos[m] accusat[n] et, ut meliores fiant, dicit se hoc agere, in vanum laborat <V630, f. 19vb> et plus invidiae[o] stimulis[p] agitatur[q] [r] quam <E97, f. 20vb> caritatis, quoniam[s] *gratiae plenitudo adiectione*[t] *non indiget nec ulla*[u] *requirit commendationis augmenta. Erigit*[v] *ergo doctores*

---

191 v sapere *korr. aus* saperet *VD38* | w operari *korr. aus* operare *O93;* operare *N442* **192** x confundere, *am Rande* conturbare *VD38;* confundere *SG670; P102; BII13; S105;* confundere *korr. aus confundi Bcan4; infundi E97* **193** y aut *V630; N442* **194** z fratres *fehlt S105* | a *am Rande* corrumpere sive commovere ad iracundiam concitare *VD38* | b infestare *korr. aus* infestare Item de eadem re anacletus in prima epistola ita ait *VD38* **196** c *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* **198** d *am Rande* h *O93; am Rande drei Punkte N442; interlinear* superfluis *VD38* **199** e a *Bcan4* | f beneficiam *I83* | g *am Rande* dispendiis laboribus *VD38* | h qui *korr. aus quid Bcan4* | i *interlinear* laborat *VD38* **200** j adiuvare *korr. aus* adiudicare *SG670* | k *am Rande* N *SG670* | l putat] putat se *korr. aus* putat *SG670;* putat *korr. aus* utat *Bcan4;* putat] putat se *S105* **201** m eius *korr. aus suos SG670; eius S105* | n accusat *korr. aus* accusa *S105* **203** o invidiae stimulis] invidia aestimulis *O93* | p *am Rande* punctionibus *VD38* | q *am Rande* commovetur *VD38* | r agitur *SG670; S105* **204** s *am Rande* us *O93* **205** t adiectionem *BII13* | u ullae *N442; VD38;* ultra *Bcan4* **206** v Erigunt *V630; E97*

196–198 Si…haberent] Ennod. ep. II. 19. Cf. Alex. 7. **198–200** Supervacuis…adiuvare] Ennod. ep. II. 22. **204–206** gratiae…augmenta] Ennod. ep. II. 22. **206–209** Erigit…meritis] Ennod. dict. 9. (p. 495).

196–206 Si…augmenta] **Gratian C. VI, q. 1, c.7** (*Rubrik*: Deo non placet qui suos seruos accusat; 196 autem*fehlt*; 198f.: enim ad beneficia *fehlt*; 200 putat] putat se).

conscientia[w] *sua et, si quando incertis temporum*[x] *flatibus*[y] *opponuntur, sustinent mala, quae saeculis*[z] *magis sunt ascribenda quam meritis.*

Bcan4: VII
P102; BII13: VII De data satanae potestate ut servos christi cribret

[H. 7] *Datam enim scimus*[a] *satanae potestatem, ut servos*[b] <SG670, p. 45a> *Christi cribraret*[c], *ut, quod de tritico inveniri*[d] *possit*[e], *horreis iungeretur*[f] *et, quod de paleis*[g], *ad ignium*[h] *alimenta transiret*[i].

Ad vos specialiter dictum est: Nolite timere pusillus[j] *grex*[k], *complacuit*[l] *patri*[m] *vestro dare*[n] *vobis regnum, venit inter vos gladius perfidorum, ut marcida*[o] *ecclesiae membra resecaret*[p] *et ad caelestem gloriam sana*[q] *perduceret. Quos*[r] *ha*<I83, f. 37rb>*beat Christus*[s] *milites, certamen ostendit, qui triumphum mereantur*[t], *per bella cognoscuntur*[u].

Scimus[v] autem multos ob id infestare[w] <S105, f.

---

207 w conscientia sua] conscientiam suam *V630; E97* | x temporum] temporum usque hic, *am Raqnde* valde *VD38* **208** y aetatibus *V630* | z sanctis *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **213** a scimus satanae] satanę scimus *SG670* **214** b seruuos | c cribraret *korr. aus* cribaret *Bcan4* **215** d invenire *I83; VD38; P102; BII13* | e posset *V630; I83; E97* | f ingereretur *V630; E97* **216** g his *SG670; S105* h ignium *korr. aus* dignium *Bcan4* | i transirent *SG670; S105* **217** j *am Rande* parvus *VD38* **218** k grex] grex quia *korr. aus* grex *V630; Bcan4;* grex quoniam *korr. aus* grex *N442;* grex] grex quia *VD38; SG670; P102; BII13; S105* l quoniam complacuit *korr. aus* complacuit *N442* | m patri *korr. aus* patre *O93; N442* | n dare vobis] vobis dare *I83* **219** o marcidae *V630; E97* **220** p *am Rande* abscideret *VD38* **221** q sanam *Bcan4* | r *am Rande* z *V630* **222** s Christi *I83* **223** t mereantur *korr. aus* mereatur *V630* | u cognoscuntur *korr. aus* cognoscantur *V630;* cognoscunt *I83; Bcan4;* cognoscuntur *fehlt SG670; S105* **224** v *am Rande* abhinc *VD38* | w *am Rande* persequi *VD38*

213–223 Datam… cognoscuntur] Ennod. ep. II. 14. (p. 58).

224–230 Scimus… iustitiam] **Gratian D.XLIII, c. 3** (*Rubrik*: Verba predicationis persecutoribus suis prelati non subtrahant. Item Anacletus).
224–304 Scimus… tuus] **Coll. trip. A 2,2** (*Rubrik*: Non esse tacendum

19v> doctores, ut eos perdant et propriae voluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen doctores, in quantum vires <VD38, f. 34rb> <BII13, f. 31rb> suppetunt[x], a recta aemulatione[y] et bona intentione[z] recedere[a] debent scientes, quia *beati, qui persecutionem[b] paciuntur propter iustitiam*.

Bcan4: VIII
P102; BII13: VIII Nihil esse illo pastore miserius qui luporum laudibus gloriatur

[H. 8] Nihil[c] autem illo[d] est pastore miserius, qui luporum <SG670, p. 45b> laudibus gloriatur.

BII13: *unleserliche Rubrik*

Quibus si[e] placere voluerit atque ab[f] his amari delegerit, erit[g] hinc[h] ovibus magna pernicies[i]. Nullus ergo pastorum[j] placere lupis et gregibus ovium potest. *Perdit[k] enim laboris memoriam mens terrenis[l] obligata carceribus. Sicut[m] artium in suo[n] quoque[o] opere[p]*

---

228 x *am Rande* opitulantur adiuvant *VD38* | y *interlinear* desiderio *VD38* | z intentione *korr. aus* intentio *V630* **229** a recedere *korr. aus* credere *S105* **230** b persecutione *I83* **234** c *am Rande drei Punkte N442; am Rande* Nota *I83* | d illo est *fehlt SG670; S105;* illo est] est illo *E97* **237** e sibi *I83; S105; si korr. aus sibi Bcan4* | f ab his amari] amari ab his *Bcan4* **238** g erit *korr. aus* erint *V630* | h hic *VD38; P102; BII13; in Bcan4* | i perneties *SG670; S105* **239** j pastori *I83;* pastor *VD38; SG670; P102; BII13; S105; pastor korr. aus pastori Bcan4* **240** k *am Rande* Hic *BII13* | l terrenis *korr. aus* terre *O93* **241** m *am Rande am Rande drei Punkte N442; am Rande* Nota *I83* | n sua *VD38; P102; BII13* | o quoque *korr. aus* quaeque *O93;* quaeque *N442; SG670; P102; BII13; S105;* quaeque *korr. aus* quaque *VD38* | p opera *VD38; P102; BII13*

229–230 beati…iustitiam] Matth. V. 10. **240–241** Perdit…carceribus] Ennod. petit, quo absolutus est Gerontius. **241–243** Sicut…neglegentia] Ennod. dict. 11.

---

pastoribus propter odium luporum; 240-291 Perdit ... eum *fehlt*; 300 domino *fehlt*)
234–243 Nihil…neglegentia] **Sentenzen c. 236**; **Anselm v. Lucca VI,140**; **Gratian D. LXXXIII, c. 6** (*Rubrik*: Miserrimus est episcopus, qui malorum gloriatur laudibus 234 est *fehlt*; 235 laudibus gloriatur] gloriatur laudibus; 239 ergo] igitur; 240 laboris memoriam] memoriam laborum; 241 Sicut] Sicut autem). **234–273** Nihil…convincar] **Coll. Ans. ded. II,137**.

invenitur mater instantia, ita noverca eruditionis est neglegentia. Nullus[q] *ergo praeiudicium*[r] *alteri*[s] *faciat,* <O93, f. 5ra> *neque, quod sibi fieri*[t] *non vult, exerceat*[u]. *Nemo*[v] *dictum de aliquo inveniet*[w], *quod in eius*[x] *actibus non agnoscat. Ego autem labefactatam*[y] <I83, f. 37va> *non solum quietem meam*[z], *sed et salutem inimicorum*[a] *valitudine*[b] *et rumorum procellis agnosco. Potens est divinitas immensae*[c] *tempestatis incerta bono serenitatis amovere*. Et quid aliud, si[d] *Christus passus est pro nobis*[e], *vobis relinquens*[f] *exemplum*[g], *<SG670, p. 46a> ut*[h] [i] *sequamur*[j] *vestigia eius*, <Bcan4, f. 41r> et apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum et reliqui patres, nisi ut sequamur tam doctrinam eorum quam et exemplum, et patiamur <E97, f. 21ra> adversa pro Christo, et cum patribus atque cum fratribus crucem portemus eorumque tribulationibus compatiamur, ut Christi veri disci<BII13, f. 31va>puli inveniamur, qui dixit: <VD38, f. 34va> *Qui vult*[k] *venire post me, abneget seme<N442, f. 20rb>tipsum et tollat <V630, f. 20ra> crucem suam et sequatur me*, et reliqua. *Praesumptio*[l] [m] *est, si dominorum beneficia*[n] *famuli non sequantur*[o].

---

243 q *am Rande* N *SG670* | r *am Rande* dampnationem *VD38* | s altari *S105* **244** t fieri non *korr. aus* fieri *S105* **245** u *am Rande* agat *VD38* | v *am Rande* Nota *I83* | w inveniaet *korr. aus* inveniat *I83;* inveniat *SG670; S105* **246** x *interlinear* suis *O93* | y labefactatam *korr. aus lebefactatam O93;* labefactatam *korr. aus* labefactam *V630;* labefactatam] labefacta tamen *VD38* **247** z meam sed *korr. aus* meam *S105* **248** a iniquorum *SG670; S105* | b valetudine *V630; BII13* **249** c inmensa *V630* **250** d si *fehlt SG670; S105* **251** e nobis vobis] nobis nisi nobis *S105* | f relinquens exemplum *korr. aus* relinquens *S105* **252** g exempli *P102* | h ut sequamur vestigia eius *fehlt E97* | i ut sequamur vestigia eius, et apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum *fehlt VD38* | j sequamini *SG670; S105* **260** k vult *korr. aus* vul *N442* **262** l *am Rande* Nota *I83* **263** m Praesumptior *N442* | n beneficia *korr. aus* beneficio *V630; Bcan4* | o sequuantur *E97*

243–245 Nullus…exerceat] sec. Tob. IV. 16. aut Ben.III. 198. **245–246** Nemo…agnoscat] Ennod. ep. IV. 9 (p. 114). **246–250** Ego…amovere] Ennod. ep. IV. 24. Cf. Amator. ep. ad Silv. **251–253** Christus…eius] I Petr. 11.21. **260–262** Qui…me] Matth. XVI. 24. **262–263** Praesumptio…sequantur] Ennod. ep. IV. 8.

Obsequium ergo aestimandum[p] puto, quod pariturus[q] impendo[r]. *Quid est enim*[s]*, quod plus creditur filii vocabulum*[t] *valere quam obsequium? Et non quaeritur, quid in*[u] *amoris lance promoveas*[v]*, sed quale <I83, f. 37vb> ad praeiudicium aestimanti*[w] *nomen opponas, <S105, f. 20r> cum apud prudentes frustra <SG670, p. 46b> sobolem*[x] *dicimus, nisi exhibeat, quod vocatur*[y]*. Ego vero nolo*[z] *errore meo alienas culpas asserere*[a]*, ut*[b] *factum*[c]*, quod*[d] *doleo*[e]*, admisisse*[f] [g] *convincar. Odisti,* inquit dominus[h] per prophetam, *omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum et dolosum abominabitur dominus, ego autem in multitudine misericordiae tuae*[i] *introibo in domum tuam adoraboque*[j] *in templo sancto tuo in timore tuo.*

VD38; BII13: am Rande unseserliche Rubrik

Domine[k]*, deduc me in iustitia tua propter inimicos*[l] *meos, dirige ante faciem meam viam*[m] *tuam, non est*[n] *in ore eorum rectum, interiora eorum insidiae,*

---

264 p extimandum *Bcan4;* aestimandum *korr. aus* aestimando *P102* | q *am Rande* oboediturus *VD38; am Rande* vel modo facturus *SG670* **265** r inpondo *P102* | s hoc *SG670; S105* **266** t vocabulum *korr. aus* vocabulo *I83* **267** u *am Rande* in amoris pondere sive statera *VD38* | v promoveas *korr. aus* promoas *SG670* **268** w estimandi *Bcan4* **270** x subolem *V630; BII13;* sobolem *korr. aus* solem *SG670;* solem *S105* **271** y vocaturi *VD38* | z nolo *korr. aus* non *V630;* volo *SG670; S105* **272** a *am Rande* approbare *VD38* | b *interlinear* vel cum *SG670* | c factum quod *korr. aus* factum *O93;* factum quod] quod factum *VD38; P102; BII13; quod factum korr. aus factum Bcan4* | d quod *fehlt N442; I83* | e *interlinear* vel del *SG670* | f *am Rande* fecisse *VD38* | g amisisse *SG670;* admisisse *korr. aus* admisse *S105* **273** h dominus per *korr. aus* dominus *SG670* **277** i tuae introibo in domum tuam adoraboque (adoraboque *korr. aus* adorabo *SG670*) in templo sancto tuo in timore tuo *korr. aus* tuę *SG670* **278** j adorabo *VD38; P102; BII13; adoraboque korr. aus adorabo SG670* **280** k *Vor* Domine *gelöschte Rubrik* DECANTORES, *interlinear* ibus *V630* | l decantatores *V630; E97* **281** m vitam *E97* | n est] est enim *V630; E97*

265–271 Quid…vocatur] Ennod. ep. IV. 4. **271–273** Ego…convincar] Ennod. ep. IV. 19. **273–291** Odisti…eum] Ps. V. 7—13.

sepulchrum patens[o] guttur eorum, linguam suam lenificant[p] [q]. Condemna eos, deus, decidant a consiliis[r] suis, iuxta multitudinem[s] scelerum eorum[t] [u] expelle eos, quoniam provocaverunt[v] te[w]. Et[x] laetentur omnes, qui sperant in te, in saeculum laudabunt[y]. <VD38, f. 34vb> Et proteges eos, et laetabuntur in te, qui diligunt <SG670, p. 47a> nomen tuum, quia[z] tu benedicis[a] iusto. <BII13, f. 31vb> Domine, ut[b] hasta placabilitatis[c] coronabis eum. <I83, f. 38ra>

Bcan4: VIIII

P102; BII13: VIIII Ut perfecte sacrificantes deo non vexentur nec ipsi soli hoc agant dum sacrificant

[H. 9] Deo[d] enim perfecte sacrificantes non debent vexari[e], sed portari[f], consolari atque ab[g] omnibus venerari.

S105: non ubique aut solo sacrificandu

Ipsi[h] autem, quando domino sacrificant, non soli hoc

---

283 o patens] patens est *I83; SG670; Bcan4; S105* **284** p *am Rande* hoc est blande locuntur *VD38* | q laenificam *V630; E97* **285** r consiliis *korr. aus* conciliis *E97* | s multitudine *O93* | t ea *O93* | u eorum] eorum et *SG670; S105* **286** v procaverunt *VD38* | w te] te domine *I83* | x *am Rande* Nota *VD38* **287** y laudabunt] laudabunt te *SG670; S105; laudabunt te korr. aus laudabunt Bcan4* **289** z quoniam *V630* **290** a benedices *VD38; P102; BII13 ; benedices korr. aus benedicis Bcan4* | b *interlinear* vide dissonantiam interpretum *SG670* **291** c plagabilitatis *S105* **295** d *am Rande* z *V630; am Rande* Nota *E97* **296** e vaxari *S105* | f portare *I83* | g ab *korr. aus* in *S105* **299** h *am Rande drei Punkte N442*

299–301 Ipsi…probentur] sec. vit. Lucii pp. in libr. pontif. c. 3. Cf. Luc. 1.

295–304 Deo…tuus] **Coll. Ans. ded. II,80**. **295–324** Deo…sacrificio] **Coll. Ans. ded. VI,3**; **Ps.-Remedius c. 9** (*Rubrik*: Quod non ubique et a solo sacrificandum sit. Ex epistola Anacleti papae scripta omnibus episcopis ceterisque cunctis fidelibus; 300 domino] Deo; 301 deo] Domino; 312 enim *fehlt*; 313 gradu] gradibus; 313 fruitur] fungitur; 322 spiritu *fehlt*). **295–333** Deo…liminibus] **Ivo, Decr. II,67** (*Rubrik*: Anacletus papa tertius a Petro in primo decretali; 295: enim *fehlt*; 295-299 non ... autem *fehlt*; 301 sacratis ... locis] locis Deo sacratis sacrificare; 316 quippe] vero; 316 septem] quatuor). **299–304** Ipsi…tuus] **Regino I,351** (beginnt Sacerdotes, quando sacrificant, non soli); **Burchard III,71** (beginnt Sacerdotes, quando sacrificant, non soli); **Polycarpus III,16,2** (*Rubrik*: Anacletus; 299 Ipsi autem] Sacerdotes; 299 domino *fehlt*; 300 adhibeant] habeant; 301 deo] Domino; 301 sacrificare locis] locis

agere debent, sed testes secum[i] *adhibeant, ut domino perfecte in sacratis deo sacrificare locis probentur*. Ait namque auctoritas legis divinae: *Vide*[j]*, ne offeras*[k] *holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegerit*[l] *dominus deus tuus.*

V630: DE EPISCOPO MISSA CAELEBRANTIBUS EIUSQUE MINISTRIS

Bcan4: X

P102; BII13: X Ut episcopus deo sacrificans plures testes habeat secum quam alius sacerdos

[H. 10] *Episcopus*[m] [n] *deo sacrificans testes*[o]*, ut*[p] *praefixum*[q] *est, secum habeat* et plures quam alius[r] sacerdos. Sicut[s] enim maioris[t] <E97, f. 21rb> honoris gradu fruitur[u] [v], sic maioris[w] testimonii incrementatione[x] indiget.

---

300 i secum adhibeant, ut domino perfecte in sacratis deo sacrificare locis *fehlt I83* **302** j *am Rande* Nota *O93* | k offeras *korr. aus* aufferas *Bcan4* **304** l elegit *SG670; S105* **310** m *am Rande* Nota *V630; I83* | n Episcopus] Episcopus veru *korr. aus* Episcopus *SG670* | o testes *fehlt VD38* | p ut *fehlt I83* **311** q *am Rande* ante confirmatum est *VD38* | r alius *korr. aus* alios *SG670* **312** s Sicut *korr. aus* Sic *N442* | t maioris honoris gradu] maioribus honoris gradibus *SG670; S105* **313** u *am Rande* utitur *VD38* | v fungitur *SG670; S105* | w maioris testimonii] maiori testimonio in *korr. aus* maiori testimonio *SG670;* maiori testimonio *S105* **314** x *am Rande* augmentatione perfectione *VD38*

302–304 Vide…tuus] Deuter. XII. 13. 14. **310–311** Episcopus…habeat] sec. vit. Lucii in libr. pontif.

---

sacrificare); **Polycarpus IV,32,5** (*Rubrik*: Anacletus; 299 Ipsi autem] Sacerdotes; 299 domino *fehlt*; 300 adhibeant] habeant; 301 sacrificare locis] locis sacrificare; 303 in²] in omni). **299–312** Ipsi…sacerdos] **Anselm v. Lucca VII,120** (299 Ipsi autem] Sacerdotes).

310–324 Episcopus…sacrificio] **Coll. Ans. ded. II,81**; **Coll. trip. A 2,3** (*Rubrik*: Quod episcopus plures debet habere testes quam alius sacerdos in sacrificando; 316 septem] quatuor; 321 corde contrito] contrito corde; 322 malivolis] malis). **310–333** Episcopus…liminibus] **Sentenzen c. 167** (311-314: et plures – indiget *fehlt*); **Anselm v. Lucca VI,126**; **Polycarpus IV,13,1** (*Rubrik*: Ut episcopus semper et ubique secum testes habeat. Anacletus papa omnibus episcopis et cunctis fidelibus; 310f. ut ... est *fehlt*; 311 secum habeat] habeat secum; 311f. alius sacerdos] alii sacerdotes); **Gratian D. I de cons. c. 59** (*Rubrik*: Quot testes episcopus sacrificans secum habere debeat. Anacletus seruus Christi Iesu, omnibus Episcopis; 310f. testes ... secum] secum testes; 311-314 et ... indiget *fehlt*; 317 eius oculi] oculi eius; 323f. eius praebeant] prebentes).

E97: De episopo missam celebrante eiusque ministris

In sollemnioribus[y] quippe diebus aut septem aut quinque aut tres diaconos[z], qui eius[a] oculi dicuntur, et subdiaconos[b] atque[c] reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti ves<SG670, p. 47b>timentis in fronte[d] et a tergo et[e] presbyteri e[f] regione dextra levaque[g] [h], *contrito corde <V630, f. 20rb> et humiliato spiritu*[i] *ac prono*[j] *stent vultu*[k] custodientes eum a malivolis hominibus et consensum eius praebeant <S105, f. 20v> sacrificio.

V630: ut peracta consecratione omnes communicent
VD38: Quod omnes ministri altaris communicare debeant
Bcan4: XI
P102; BII13: XI Quod omnes ministri altaris communicare debeant si noluerint ecclesiasticis carere liminibus
S105: Ut omnes communicent

[H. 11] Peracta[l] autem consecratione omnes communi<I83, f. 38rb>cent, qui noluerint <BII13, f. 32ra> ecclesiasticis carere liminibus[m]. <VD38, f. 35ra>

N442: Mentio canonum apostolorum

Sic enim et apostoli statuerunt et[n] sancta Romana tenet ecclesia.

---

316 y solennioribus *E97* **317** z diacones *S105* | a ei *P102; BII13* **318** b diaconos *BII13;* subdiacones *S105* | c ac *BII13* **320** d fronte] fronte eius *korr. aus* fronte *SG670* | e et *fehlt I83* | f *interlinear* a latere et contra *VD38* **321** g *am Rande* sinistra *VD38* | h lavaque *S105* **322** i spiritu *fehlt SG670; S105* | j *am Rande* inclinato *VD38* | k vultu *korr. aus* ultu *N442* **331** l *am Rande* Nota *V630* **333** m liminibus *korr. aus* luminibus *BII13* **336** n ut *VD38; S105*

321–322 contrito…vultu] sec. conc. Par. a. 829. lib. I. c. 4. aut Ben. I. 315.

331–337 Peracta…ecclesia] **Burchard III,77** (337: ecclesia] ecclesia. Et si hoc neglexerint, degradentur); **Coll. trip. A 2,4** (*Rubrik*: Vt ministri communicent); **Gratian D. II de cons. c. 10** (*Rubrik*: Ecclesiasticis liminibus careat minister, qui post consecrationem conmunicare contempnit. Item Anacletus Papa; 331: autem *fehlt*).

Servite, inquit dominus[o] [p] per[q] prophetam[r] David, *in timore et exultate[s] ei in[t] tremore, <N442, f. 20va> adorate pure, ne forte irascatur et pereatis de via.*

S105: diacs oculi episcopi dicuntur

Ille[u] enim non[v] perit[w] de via, qui recte graditur et praecepta custodit maiorum[x].

Bcan4: XII

P102; BII13: XII Quod omnes sacerdotes domini oporteat doceri ut et ceteros instruant et sibi proficiant

[H. 12] *Doceri ergo omnes oportet, qui domini sacerdotio funguntur, ut et[y] ceteros instruant[z] et sibi proficiant.* Scriptum est autem: *Qui docti fuerint, fulgebunt[a] quasi[b] splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in[c] perpetuas aeternitates*. Et alibi: <SG670, p. 48a> *Populus autem sciens deum suum obtinebit[d] et faciet, et docti in populo docebunt plurimos[e].*

S105: ut non scandalizetur episcopus

Ipsa enim <Bcan4, f. 41v> veritas[f] per se infert et dicit: *Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.*

---

338 o domino *VD38; SG670; P102; BII13; S105* | p dominus per prophetam] domino propheta *korr. aus* domino per proheta *SG670* | q per *fehlt S105* | r propheta *SG670* **339** s exaltate *V630; N442* | t cum *I83; SG670; Bcan4;* **342** u *am Rande* Nota *I83; am Rande* | v *am Rande* non recedit *VD38* | w praeterit *VD38; P102; BII13* **343** x malorum *O93; P102* **348** y et *fehlt V630* | z instruant *korr. aus* instruunt *SG670* **350** a sulgebunt *S105* | b tamquam *BII13* **351** c in perpetuas] imperpetuas *S105* **353** d obtinebit *korr. aus* obtenebit *I83* **354** e multos *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **356** f veritas per se] per se veritas *BII13*

338–340 Servite…via] Ps. II. 11. 12. **347–349** Doceri…proficiant] S. Bonifac. ep. no. 73. **349–352** Qui…aeternitates] Dan. XII. 3. **352–354** Populus…plurimos] Dan. XI. 32. 33. **357 357** Beatus…me] Matth. XI. 6.

347–360 Doceri…sacerdotem] **Coll. Ans. ded. IV,48** **347–362** Doceri…intellegent] **Coll. Ans. ded. II,53**; **Burchard II,154**; **Ivo, Decr. VI,245** (*Rubrik*: Quod omnes sacerdotes Domini oporteat doceri, ut ceteros instruant, et sibi proficiant. Ex epistola Anacleti pape cunctis fidelibus missa. cap. 10; 349 est autem] enim est; 354 plurimos] multos).

Ille[g] procul dubio scandalizatus[h] est[i] in deum, qui recte[j] non docet, et qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem. *Impie namque agen<I83, f. 38va>tes sunt impii, neque intellegent*[k] omnes impii, porro docti intellegent[l]. Omnes enim in[m] invicem humilitatem insinuate, *quia deus superbis resistit, humilibus*[n] *dat gratiam. Nolite,* inquit Ioannes apostolus, *omni*[o] *spiritui*[p] *credere, sed probate spiritus, si ex deo <BII13, f. 32rb> sunt, quoniam pseudoprophetae exierunt in mundum.* <VD38, f. 35rb> Et[q] idem ipse alibi ait: *Vos, quod*[r] *audistis ab initio, in vobis permaneat, si in vobis permanserit, quod ab initio audistis, et*[s] *vos in filio et patre manebitis*[t]*. Et haec est*[u] *repromissio*[v]*, <O93, f. 5rb> quam ipse pollicitus*[w] [x] *est nobis, vita*[y] *aeter<SG670, p. 48b>na*[z]*. Haec scripsi vobis de his, qui seducunt*[a] *vos. Et vos unctionem, <E97, f. 21va> quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non*[b] *necesse habetis*[c]*, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, et verum est, et*[d] *non est mendacium, et sicut docuit vos, manete in eo. Et nunc, filioli,*

---

358 g *am Rande* Nota *V630; I83* | h scandalizatus est] scandalizatur *SG670* | i est *fehlt S105* **359** j recta *SG670* **361** k intellegentes *VD38; P102; BII13; intellegentes korr. aus intellegent Bcan4* **362** l intellegunt *korr. aus* intellegent *V630;* intellegant *P102* | m in *fehlt V630* **363** n humilibus] humilibus autem *V630; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13* **364** o omni *korr. aus* omnis *Bcan4* **365** p spiritui *korr. aus* spiritu *N442* **367** q *am Rande* z *V630* **368** r quod *korr. aus* qd *SG670* **370** s et vos *korr. aus* et *S105* | t manebitis *korr. aus* inmanebitis *S105* **371** u est *fehlt BII13* | v repromissio] ab initio *V630;* annuntiatio *E97* | w *am Rande* promisit *VD38* **372** x pollicitus *korr. aus* pollutus *N442* | y vita aeterna] vitam aeternam *S105* | z aeterna *korr. aus* aena *SG670* **373** a *am Rande* decipiunt *VD38* **375** b si *P102* | c habeatis *N442* **377** d et *fehlt V630*

358–360 Ille…sacerdotem] cf. Dam. 17. **360–361** Impie…intellegent] Dan. XII. 10. **363–364** quia…gratiam] I Petr. V. 5. i. f. **364–367** Nolite…mundum] I Ioann. IV. 1. **368–383** Vos…est] I Ioann. II. 24-29.

358–360 Ille…sacerdotem] **Gratian D. XCIII, c. 10** (*Rubrik*: In Deum scandalizantur, qui suo non obediunt episcopo. Item Anacletus; scandalizatus est] scandalizatur).

manete in eo et[e], cum apparuerit, habemus[f] fiduciam, et[g] non confundamur ab eo in adventu eius. Scitis[h], quoniam iustus est, <S105, f. 21r> scitote, quoniam et omnis[i], qui facit iustitiam[j], <I83, f. 38vb> ex ipso natus est. Videte, qualem caritatem dedit nobis pater, ut filii dei nominemur et simus[k]. Propter hoc[l] mundus non novit nos, quia non novit eum. Carissimi, nunc filii dei sumus et nondum apparuit, quid[m] erimus. Scimus, quoniam, cum <V630, f. 20va> apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est[n]. Et omnis, qui habet spem[o] hanc in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. Omnis, qui facit peccatum, <SG670, p. 49a> et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est. Omnis, qui in eo[p] <VD38, f. 35va> manet, non peccat[q], et omnis, qui peccat, non vidit eum nec cognovit eum. <BII13, f. 32va> Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut et ille iustus[r] est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, ut dissolvat[s] opera diaboli. Omnis, qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filii[t] dei et filii diaboli. Omnis[u], qui non est iustus, <I83, f. 39ra> non est de[v] deo et, qui non diligit fratrem suum, quoniam haec est annuntiatio, quam audistis ab i<N442, f. 20vb>nitio,

---

379 e ut *Bcan4; V630; P102; SG670; BII13; E97; S105* | f habeamus *V630; I83; SG670; Bcan4; E97; BII13; S105* **380** g ut *VD38; P102; ut korr. aus et Bcan4* | h *interlinear* is *E97* **382** i omnis *korr. aus* omnes *VD38; Bcan4* | j iustitia *O93* **384** k scimus *I83; VD38; Bcan4* | l hoc] hoc et *E97* **386** m quod *V630;* quid *korr. aus* quod *I83* **388** n est Et omnis qui habet spem hanc in eo sanctificat se sicut et ille sanctus est *korr. aus* est *P102* **389** o spem hanc] hanc spem *E97* **393** p eo] eo non *I83* **394** q peccat et *korr. aus peccat VD38* **397** r iustus *korr. aus* iustu *SG670* **399** s *am Rande* disrumpat disperdat *VD38* **403** t filii *fehlt P102* | u Omnis] Omnis enim *VD38; P102; BII13* **404** v ex *I83; VD38; SG670;*

383–438 Videte … nobis[2]] I Ioann. III. tot. cap.

ut diligamus alterutrum, non sicut Cain[w]*, qui ex maligno <SG670, p. 49b> erat et occidit fratrem suum, et propter hoc*[x] *occidit eum, quoniam opera eius maligna erant*[y]*, fratris autem*[z] *eius*[a] *iusta. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte in*[b] *vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quia*[c] *omnis homicida non habet vitam aeternam in semetipso*[d] *manentem. In hoc cognovimus caritatem dei, quoniam*[e] *<E97, f. 21vb> ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam*[f] *mundi et viderit fratrem <VD38, f. 35vb> suum*[g] *necessitatem*[h] *habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo? Filioli*[i]*, non diligamus verbo <S105, f. 21v> nec*[j] *lingua, sed opere*[k] *et veritate. In hoc cognoscimus*[l]*, quoniam ex veritate*[m] *sumus, et in conspectu eius suademus corda nostra, quoniam, <SG670, p. 50a> si repraehenderit nos <BII13, f. 32vb> cor*[n]*, maior est deus corde nostro, et no<I83, f. 39rb>vit omnia. Carissimi, si cor nostrum*[o] *repraehenderit nos, fiduciam habemus ad*[p] *deum, et quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus*[q] *et ea, quae sunt placita*

---

408 w cahin *P102* **410** x quod *E97;* quod *korr. aus* qod *BII13* **411** y erant *korr. aus* erat *Bcan4; P102* | z autem eius *korr. aus* autem *SG670* | a eius *fehlt V630* **413** b ad *V630; Bcan4; P102* **416** c quia *korr. aus* quoa *V630;* quoniam *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **417** d se *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **418** e quoniam *korr. aus* quoniam ut *SG670;* quoniam] quoniam ut *S105* **420** f suatantia *O93* **421** g suum *fehlt VD38* | h necesse *Bcan4; P102* **423** i Filioli] Filioli mei *VD38; Bcan4* **424** j neque *V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; S105;* aut *BII13* | k opore **425** l cognovimus *VD38; SG670; S105* | m veritate *korr. aus* caritate *O93* **428** n cor] cor nostrum *V630; SG670; E97; S105;* cor nostrum *korr. aus* cor *BII13* **429** o nostrum] nostrum non *SG670; S105; nostrum non korr. aus nostrum E97* **430** p ad *korr. aus* adi *I83* **432** q custodimus *korr. aus* custodiamus

coram eo, facimus. Et hoc est mandatum[r] *eius*[s]*, ut credamus in nomine filii eius Iesu Christi et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis*[t]*. Et qui servat mandata eius, in illo manet et ipse in eo, et in hoc*[u] *scimus*[v]*, quoniam <V630, f. 20vb> manet in nobis de spiritu, quem dedit nobis*[w].

Bcan4: XIII

P102; BII13: XIII Quod sicut deus creator hominis est caritas est bonus et iustus ita[x] homo creatus est ad similitudinem suam[y] ut caritatem haberet ut bonus esset et iustus et quod illum debet imitari ad cuius imaginem conditus est

<Bcan4, f. 42r> [H. 13] *Et*[z] *sicut deus creator*[a]*, qui hominem ad*[b] *similitudinem suam creavit*[c]*, est*[d] [e] *caritas, est*[f] *bonus, iustus, patiens atque mitis et misericors, et cetera virtutum sanctarum insignia*[g]*, quae de eo leguntur. Ita homo creatus est, ut caritatem haberet, ut bonus esset*[h] *et iustus, ut*[i] *patiens atque mitis*[j]*, mundus et miseri<SG670, p. 50b>cors foret*[k]*. Quas virtutes, quanto plus quisque*[l] *in seipso habet, tanto pro<VD38, f. 36ra>pius*[m] *est deo et maior*[n] *est*[o] *ac*[p] *sui conditoris gerit*[q] [r] *similitudinem. Si vero, quod absit, aliquis per devia*[s]

---

433 r mandatum eius ut] mandatum ut *korr. aus* mandatum *S105* | s eius *fehlt SG670; S105* **435** t vobis *Bcan4* **437** u hoc scimus *korr. aus* hoc *VD38; Bcan4* | v scimus *fehlt I83* **438** w vobis *Bcan4* **441** x ut *P102* | y suam *fehlt P102* **444** z *am Rande* z *V630* | a cretor *P102* **445** b ad] ad imaginem et *korr. aus ad Bcan4* | c creavit *korr. aus* creavit et *SG670* | d et *S105* | e est caritas] caritas est *SG670* **446** f est *fehlt SG670* **447** g *am Rande* praeclara *VD38* **449** h esset *fehlt SG670; S105* | i et *VD38; P102; BII13* **450** j mitis mundus *korr. aus* mitis *O93* **451** k *am Rande* esset *VD38* | l quisque *fehlt V630* **452** m propius *korr. aus* proprius *N442;* proprius *I83;* propinquior *VD38; P102; BII13* **453** n maior est ac] maiorem *E97* | o est ac] Si vero a *V630* | p atque *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | q *am Rande* habet *VD38* | r gerit similitudinem. Si vero, quod absit, aliquis per devia vitiorum et divortia criminum ab hac nobilissima sui conditoris *fehlt V630* **454** s *am Rande* errores *VD38*

444–483 Et…reformavit] lib. de dign. cond. hum. Ambros. adscript. c. 3.

435–518 Et…mereamini] **Coll. Ans. ded. VIII,28**.

vitiorum et divortia[t] criminum ab hac nobi<BII13, f. 33ra>lissima sui con<I83, f. 39va>ditoris[u] similitudine[v] degener[w] [x] oberrat[y], tunc fiet de eo, quod scriptum est: Et homo, cum in honore esset, non intellexit[z], comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. Qui[a] maior honor potuit[b] homini esse, quam ut ad similitudinem sui factoris condereretur[c] et eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus et conditor, de quo legitur: Dominus regnavit, decore[d] indutus[e] est,

BII13: qualis *(ein Wort unleserlich)* homo exibere debeat *(zwei Wörter unleserlich)*

id est omnium virtutum splendore et totius <E97, f. 21'ra> bonitatis decore ornatus[f], vel quod maius homini[g] potest esse dede<SG670, p. 51a>cus[h] [i] aut infelicior[j] miseria[k], quam ut hac similitudinis gloria sui conditoris amissa[l] ad informem[m] et irrationabilem brutorum iumentorum delabitur[n] [o] similitudinem? Quapropter[p] quisque diligentius attendat primae condicionis suae excellentiam[q] et venerandam[r] [s] sanctae trinitatis in seipso imaginem[t] agnoscat <O93, f. 5va> honoremque similitudinis divinae, ad <N442,

---

455 t *am Rande* separationes *VD38* **456** u conditoris similitudine *korr. aus* conditoris *O93* **457** v similitudinem *I83* | w *am Rande* declinans a genere suo *VD38* | x degenter *O93; N442;* degener *korr. aus* degeneret *V630;* degenerans *VD38; P102; BII13 ;* devius *SG670; S105;* degeneranter *E97* | y aberrat *S105* **459** z intellexit] intellexit *korr. aus* intellexit et *SG670; intellexit et S105* **460** a quis *I83; SG670; Bcan4; S105;* quis *korr. aus* qui *VD38* | b potuit homini esse] homini esse potuit *Bcan4* **462** c condereretur *korr. aus* condereretur Quibus et conditor de quo legitur *SG670* **464** d decorem *E97; BII13* | e inductus *Bcan4* **468** f adornatus *E97* **469** g hominis *SG670; S105* | h *am Rande* turpitudo *VD38* | i dedecus *korr. aus* decus *O93* **470** j inferior *SG670; S105* | k miseriam *P102* **471** l *am Rande* perdita *VD38* | m *am Rande* turpem *VD38* **472** n *am Rande* decidat descendat *VD38* | o delabatur *V630; I83; SG670; Bcan4; E97; BII13; S105;* delabatur *korr. aus delabitur VD38* **473** p Quapropter] Quia propter *P102* **474** q *am Rande* nobilitatem *VD38* | r *am Rande* honorandam *VD38* | s venerandam *korr. aus* venerandum *V630* **475** t imaginem *korr. aus* maginem *Bcan4*

f. 21ra> quem[u] *creatus est, nobilitate*[v] [w] *morum*[x], *exsecratio*[y] *virtutum, dignitatem*[z] *<I83, f. 39vb> meritorum habere contendat, ut, quando apparuerit, <S105, f. 22r> qualis sit, tunc similis*[a] *<VD38, f. 36rb> ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, mirabiliusque in secundo reformavit*[b] [c]. Omnis igitur homo, qui ad imaginem dei factus est[d], illum debet imitari, cuius ad[e] imaginem conditus est, illius debet <BII13, f. 33rb> sequi vestigia, qui eum ad imaginem sui[f] condidit.

Consiliarium vero ac protectorem melius[g] repperiri[h] [i] non poterit quam illum, qui eum ad imaginem sui[j] condidit, <SG670, p. 51b> qui eum pretioso sanguine suo redemit, et propter eum homo fieri non est dedignatus, quem procul dubio inveniet, si in eum totam spem suam iuxta psalmistae vocem proiecerit. Ait namque: Proice[k] super dominum caritatem[l] tuam, et ipse te enutriet nec[m] dabit in aeternum fluctuationem iusto. *Omnis*[n] *enim homo in*[o] *sua causa*[p]

---

477 u quae *V630;* quam *E97;* quem *korr. aus que P102* | v nobilitatem *SG670; P102; BII13; S105* | w nobilitate morum] nobilitatem horum *I83; Bcan4* | x *am Rande* conversationum *VD38* **478** y executione *V630; E97;* exsecratione *I83; Bcan4;* exercitacionem *VD38; BII13;* exsecratio] et sacrationem *SG670; S105;* et exercitationem *P102* | z dignitate *V630; I83; Bcan4; E97* **480** a similis ei] ei similis *SG670* **483** b *am Rande* recreavit restituit *VD38* c remormavit *S105* **484** d est, illum debet imitari, cuius ad imaginem conditus est *korr. aus* est *SG670* **485** e ad *fehlt I83* **486** f suam *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **488** g meliorem *V630; SG670; E97; S105* | h *interlinear* invenire *VD38* | i repperire *V630; I83; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* **489** j suam *SG670; Bcan4; P102; S105* **494** k Proice *korr. aus* Proicite *Bcan4* | l curam *korr. aus* caratatem *SG670;* curam *Bcan4; E97; P102* **495** m non *BII13* **496** n Omnis enim *korr. aus Omnis O93* o in *fehlt N442; I83; VD38; SG670; P102; BII13; S105* | p causa *fehlt VD38*

496–503 Omnis … tecum] Cangyth abbatissae ep. ad S. Bonif. (int. eiusd. ep. 30).

deficiens et in[q] *suis hesitans*[r] [s] *consiliis quaerit sibi amicum fidelem, in cuius consiliis confidat, qui in suis*[t] *diffidebat, et talem <V630, f. 21ra> fiduciam habet in illo, ut omne secretum <I83, f. 40ra> sui pectoris*[u] *ei pandat*[v] *et aperiat. Quid dulcius est, quam habeas*[w] *illum, cum quo omnia possis loqui ut tecum*? Si ista cum hominibus fiunt, quanto magis cum deo hoc est agendum, qui[x] omnes[y] vult salvos fieri et neminem[z] perire? Nam si veraciter[a] deum credimus eumque diligi<SG670, p. 52a>mus, ut debemus, <VD38, f. 36va> et proximos sicut[b] nosmetipsos, in eumque totam spem proiecerimus[c] nostram, ipse nos eripiet et consolabitur. *Et, sicut per angelum suum Habacuc prophetam cum prandiis in lacum leonum ad*[d] *Danielem vatem*[e] *misit, <E97, f. 21'rb> et Philippum, unum de septem diaconibus, ad eunuchum, ita dabit vobis liberationem et consolationem.*

Haec sectamini[f], carissimi, et nulli umquam nocete.

S105: non susurrones

Fratres estis[g], invicem vos <BII13, f. 33va> diligite, ut veri domini discipuli dici[h] et[i] effici mereamini[j].

Bcan4: XIIII

P102; BII13: XIIII De detractoribus et raptoribus et quod pater noster deus sit mater vero ecclesia

---

497 q in *fehlt VD38; P102; BII13* | r *am Rande* recidens *VD38* | s excidens *VD38; P102; BII13; excidens, am Rande alias hesitans Bcan4* **499** t suis *korr. aus* sui *SG670;* sui *S105* **501** u pectoris *korr. aus* peccatoris *V630* | v pendat *S105* **502** w haberes *I83;* habes *VD38; P102; BII13; habere SG670; Bcan4; S105* **504** x qui *korr. aus* quia *V630* | y omnes] omnes homines *Bcan4* **505** z nemine *O93* | a veraciter *korr. aus* peraciter *V630* **507** b sicut *korr. aus* sicot *O93* **508** c proiecerimus nostram] nostram proiecerimus *BII13* **511** d ad] ad ad *P102* | e *am Rande* prophetam *VD38* **515** f *am Rande drei Punkte N442; am Rande* imitamini *VD38* **517** g estis *korr. aus* estis qui *SG670* **518** h dici et *fehlt V630; E97* | i et *fehlt VD38; P102; BII13* | j mereamini *korr. aus* mereami *S105*

509–514 Et…consolationem] Cangyth abbatissae ep. ad S. Bonif. (int. eiusd. ep. 30).

[H. 14] *Nam[k] qui rancida[l] corda virorum[m] inficit[n], maliciam inter homines spargit.*

VD38: Detractoribus et raptoribus

Et qui detrahit fratrem[o] suum, homicida est.

Et qui abstulerit[p] aliquid patri vel matri, dicitque[q] hoc peccatum <Bcan4, f. 42v> non esse[r], homicidae particeps <I83, f. 40rb> est. Pater noster sine dubio deus[s] est, qui nos creavit, mater vero[t] nostra ecclesia, quae nos[u] in baptis<SG670, p. 52b>mo spiritaliter regeneravit.

S105: Nota non tollendas res ecclesie

Ergo qui Christi[v] pecunias et ecclesiae rapit, aufert[w]

---

522 k *am Rande* Nota *I83* | l *am Rande* amara *VD38* | m vivorum *V630; SG670; E97; S105* | n *am Rande* corrumpit *VD38* **525** o fratrem suum] fratri suo *I83; SG670; Bcan4; S105* **526** p abstulerit aliquid *korr. aus abstulerit O93* | q dicitq *SG670* **527** r est *SG670; S105* **529** s deus *fehlt V630* | t vero nostra] nostra vero *V630* **530** u nos *fehlt I83* **533** v christi *korr. aus* christo *SG670;* christo *S105* | w aufert] aut fert *I83; E97*

522–523 Nam…spargit] Cangyth abbatissae ep. ad S. Bonif. (int. eiusd. ep. 30). **525 525** Et…est] Ben. I. 40. (I Ioann. III. 15). Cf. Clem. 40, Alex. 17. **526–538** Et…facit] S. Bonif. ep. no. 72. aut Ben. II. 426. Cf. Luc. 7.

522–538 Nam…facit] **Coll. Ans. ded. X,141**. **526–534** qui…est] **Gratian C. XII, q. 2, c. 6** (*Rubrik*: De eodem. Item Anacletus; 526 aliquid ... matri] patri vel matri aliquid; 529 ecclesia] ecclesia est; 530 spiritaliter *fehlt*). **526–538** qui…facit] **Regino II,283** (526: abstulerit] abstulerit inquit; 538: facit] facit et ut sacrilegus iudicandus est); **Burchard XI,18** (526: abstulerit] abstulerit inquit; 538: facit] facit et ut sacrilegus iudicandus est); **Bonizo V,66**; Ivo, Decr. XIV,88 (*Rubrik*: De his qui Christi pecunias auferunt, vel rapiunt. Ex epistola Anacleti pape cunctis fidelibus missa; 526 abstulerit] abstulit inquit; 526 vel matri *fehlt*; 533 rapit aufert] aufert rapit; 534f. homicida ... deputabitur] ante Deum homicida deputatur; 537 autem] enim; 537 pecuniam vel *fehlt* 538 facit] facit et ut sacrilegus iudicandus est); **Polycarpus VI,14,6** (*Rubrik*: Anacletus papa; 526 abstulerit] abstulerit inquit; 526 vel matri *fehlt*; 526f. dicitque – esse *fehlt*; 529 vero *fehlt*; 53f. rapit – fraudat] aufert, rapit aut fraudat; 535 conspectum ... iudicis] deum; 536f. rapit ... vel] enim; 538 facit] facit et ut sacrilegus iudicandus est). **533–538** Ergo…facit] **Ps.-Remedius c. 10** (*Rubrik*: Non tollendas res ecclesiae; Inskription Ex eadem epistola Anacleti papae; 535 iusti *fehlt*). **533–535** qui… deputabitur] **Gratian C. XII, q. 2, c. 1** (*Rubrik*: Ecclesiae pecuniam auferens uelut homicida dampnatur; 533f: rapit – conspectum] aufert, fraudat et rapit ut homicida in conspectu; 535 esse *fehlt*).

vel fraudat, homicida est, atque homicida ante conspectum[x] iusti[y] iudicis esse deputabitur[z]. <S105, f. 22v> Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur, qui[a] autem pecuniam[b] vel res ecclesiae abstulerit, sacrilegium facit.

V630; E97: DE PEREGRINIS IUDICIIS CUM EXEMPLO LOTH

V630: De privilegiis ecclesiarum et sacerdotum

Bcan4: XV

P102; BII13: XV De privilegiis ecclesiarum et[c] sacerdotum et de legibus ecclesie firmandis et peregrinis iudiciis submovendis et ut[d] unaqueque provincia suos iustos habeat iudices et non externos

[H. 15] *Privilegia[e] enim ecclesiarum et sacerdotum sancti apostoli iussu salvatoris intemerata[f] et inviolata aevis[g] decreverunt[h] <VD38, f. 36vb> manere temporibus*. Leges ecclesiae apostolica firmamus

---

535 x conspectu *I83* | y iusti *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | z debutabitur *S105* **537** a *am Rande* Nota *I83; E97* | b pecunia *I83; Bcan4* **543** c et *korr. aus* vel *BII13* **545** d ut *fehlt P102* **547** e *am Rande drei Punkte N442* **548** f *am Rande* incorrupta *VD38* **549** g eius *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | h *am Rande* statuerunt *VD38*

547–550 Privilegia…temporibus] c. 38. C. Th. XVI. 2. (cf. Ben. II. 112. 421).

536–538 Qui…facit] **Coll. trip. A 2,5** (*Rubrik*: Qui sint sacrilegi; 547 enim *fehlt*; 549 aevis] eius); **Gratian C. XVII, q. 4, c. 18** (*Rubrik*: Sacrilegium facit qui pecuniam ecclesiae rapit. Item Anacletus). **547–551** Privilegia…submovemus] **Sentenzen c. 24** (547: sacerdotum] monasteriorum); **Anselm v. Lucca IV,1** (547: sacerdotum] monasteriorum); **Anselm v. Lucca IV,1** (547: sacerdotum] monasteriorum); **Polycarpus III,15,1** (*Rubrik*: De privilegiis ecclesiarum et monasteriis observandis. Anacletus servus servorum Dei omnibus episcopis et reliquis Christi sacerdotibus in Domino salutem; 547 sacerdotum] monasteriorum; 548 sancti ... salvatoris *fehlt*; 549 aevis decreverunt] decrevimus cunctis); (**Gratian C. XXV, q. 2, c. 1** (*Rubrik*: Ecclesiarum priuilegia cunctis temporibus intemerata seruentur; 547 enim *fehlt*; 548 sancti ... salvatoris *fehlt*; 549 aevis decreverunt] decrevimus cunctis; 550f. firmamus auctoritate] auctoritate firmamus; 551 iudicia submovemus] submovemus iudicia). **547–568** Privilegia…negotium] **Coll. Ans. ded. III,159**. **550–555** Leges…iudices] **Coll. trip. A 2, 6** (*Rubrik*: De peregrinis iudiciis; 555 inquiunt] inquit); **Gratian C. III, q. 6, c. 13** (*Rubrik*: De eodem. Item Anacletus; 550f. firmamus auctoritate] auctoritate firmamus; 555 quidam inquiunt] quidem).

auctoritate *et peregrina*[i] *iudicia*[j] *submovemus*.

S105: de iudicibus ecclesie

Unde <N442, f. 21rb> et dominus[k] mentionem faciens Loth per Moysen loquitur dicens: *Ingressus es*[l], *quidam*[m] *inquiunt*[n], *ut advena, numquid ut iudices*[o]?

Unaquaeque[p] *enim*[q] *provincia tam iuxta ecclesi<BII13, f. 33vb>asticas quam*[r] *iuxta saeculi leges suos debet iustos et non iniquos habere iudices, et non externos*[s], *nisi <SG670, p. 53a> apostolicae huius sedis decreverit auctoritas*[t],

BII13: de iudicibus

quatenus, quicumque causam habuerit apud suos[u] *iudices iudicetur*[v], *et non ad*[w] *alienos causa vagan<I83, f. 40va>di stimulante*[x] *protervia*[y] [z] [a] *suam*[b] *despiciens*[c] *patriam transeat*, *sed ad*[d] *duodecim eiusdem provinciae iudices*, ad quorum iudicium[e] omnes causae civitatum referuntur, deferatur[f] negotium.

---

551 i *am Rande* extranea aliena *VD38* | j iudicio **553** k dominus *fehlt SG670* **554** l est *O93* **555** m quidem *VD38; E97; P102; BII13;* quidam *fehlt SG670; S105* | n inquit *P102; BII13* | o iudices] iudices *korr. aus* iudices s *N442;* iudices nos *korr. aus* iudices *SG670;* iudices] iudices nos *S105* **556** p *am Rande* z *V630; am Rande* Nota *E97* | q enim *fehlt V630* **557** r quam *korr. aus* quę *V630* **558** s *am Rande* extraneos *VD38* **560** t auctoritas *fehlt V630* **562** u vos *I83;* suos *korr. aus* vos *Bcan4* **563** v iudicetur *korr. aus* iudicentur *Bcan4* | w ad *fehlt V630* (*am Rande* R) **564** x *interlinear* incitante *VD38* | y *interlinear* perversitate *VD38* | z propter via *VD38; S105* | a protervia suam] propter suam viam *V630* **565** b sua *E97* | c dispiciens *N442* | d a *Bcan4* **566** e iudicium *korr. aus* iudicem *V630*

---

551 **551** et…submovemus] Ben. III. 309, c. 16. Angilr. (c. 10. C. Th. IX. 1). Cf. Vig. 4, Fab. 26, Fel. I. pp. 15, Euseb. 17, Iul. 12, Sixt. III. **554–555** Ingressus…iudices] Gen. XIX. 9. **556–565** Unaquaeque… transeat] Ben. add. III. 111. (cf. Innoc.I. ep. c. 3. H. no. 7). [Cf. quoque Pelag. II. pp. ep. 1.] **565–566** sed…iudices] sec. c. 12. conc Carth. (D.) aut Ben. II. 307. Cf. Zeph. 5.

556–560 Unaquaeque…auctoritas] **Anselm v. Lucca III,80**; **Coll. trip. A 2,7** (*Rubrik*: De iudicibus prouinciarum); **Gratian C. III, q. 6, c. 15** (*Rubrik*: Absque apostolicae sedis decreto extraneos iudices adire non possumus. Item Anacletus; 556 enim *fehlt*; 558 externos] extraneos).

Bcan4: XVI

P102; BII13: XVI De iudicio ecclesiastico et de saeculari et ut oppressus libere appellet sacerdotum iudicium

[H. 16] *Si autem fuerit ecclesiasticum apud episcopos*[g] *interveniente primate, si*[h] *maior causa fuerit,*

VD38: De iudiciis ecclesiasticis

si vero minor, <V630, f. 21rb> metropolitano. Si[i] vero fuerit saeculare, apud[j] eiusdem ordinis viros[k] iudicio tamen episcoporum[l], *cum apostolus*[m] *privatorum christianorum causas magis ad*[n] *ecclesias*[o] *deferri <VD38, f. 37ra> et ibidem sacerdotali*[p] *iudicio terminari voluit.* Omnis[q] enim oppressus[r] libere sacerdotum[s], <E97, f. 21'va> si voluerit, appellet iudicium et a nullo prohibeatur, sed ab[t] his fulciatur[u] et liberetur.

Bcan4: XVII

P102; BII13: XVII De difficilibus[v] causis aut maioribus ortis negotiis

[H. 17] *Si autem difficiles causae aut maiora*[w] *negotia orta fuerint, <SG670, p. 53b> ad maiorem sedem*

---

572 g episcopus *S105* **573** h si] si quidem *korr. aus* si qui *V630* **575** i *am Rande* Nota *BII13* **576** j *am Rande* Nota *BII13* | k viros *fehlt V630* **577** l episcopoporum *E97* | m apostolis *O93; Bcan4* **578** n ad *fehlt V630* | o ecclesiis *korr. aus* ecclesias *V630* **579** p sacerdotalem *Bcan4* **580** q *am Rande* z *V630; am Rande* Nota *E97* | r oppressos *S105* **581** s sacerdotum si voluerit] si voluerit sacerdotum *BII13* **582** t ab his *korr. aus* nullo *V630* | u *am Rande* sustinetur *VD38* **585** v difficilioribus *P102* **587** w maiora *korr. aus* maiore *N442*

572–575 Si…metropolitano] sec. c. 9. conc. Chalc. **577–580** cum… voluit] Ben. III. 145. (c. 9. i. f. conc. III. Carth.). Cf. Alex. 4, Marcellini 3. **587–589** Si…referantur] sec. Innoc. I. ep. ad Vict. Rotom. c. 3. Ben. II. 381. III. 109. Cf. infra c. 34, Zeph. 6, Gai. 7, Marcelli 2, Iul. 5, Vigil. 7, Pelag. II. pp. ep. 1.

572–583 Si…liberetur] **Coll. Ans. ded. III,160**. **580–595** Omnis… commune] **Gratian C. II, q. 6, c. 3** (*Rubrik*: De eodem. Item Anacletus Papa; enim *fehlt*; liberetur] liberetur et audiatur; bis *fehlt*). **580–600** Omnis…referantur] **Coll. trip. A 2,8** (*Rubrik*: Item ibi. De appellatione oppressi). **587–595** Si…commune] **Coll. Ans. ded. III,11**; **Coll. Ans. ded. III,162**.

referantur, et si illic facile[x] discerni[y] non poterint[z] aut iuste terminari, ubi fuerit[a] summorum congregatio congregata, quod <BII13, f. 34ra> per singulos[b] annos bis[c] fieri solet et debet, iuste et deo placite coram patriarcha aut primate ecclesiastica[d] et coram patri<O93, f. 5vb>cio saecularia[e] iudicentur negotia in commune.

I83: Quod difficiliores cause apostolica deffiniantur presentia

Quod[f] si difficiliores[g] ortae fuerint[h] quaestiones aut episcoporum[i] vel maiorum iudicia aut maiores <I83, f. 40vb> causae fuerint, ad[j] sedem apostolicam, si appellatum[k] <S105, f. 23r> fuerit, referantur,

S105: Maiores causae ad sedem debent referri apostolicam

quoniam hoc apostoli statuerunt[l] iussione salvatoris, ut[m] maiores et difficiliores quaestiones semper ad sedem deferantur[n] apostolicam, super quam Christus universam construxit ecclesiam, dicente[o] ipso ad beatum principem apostolorum Petrum: *Tu es, inquit, Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam*

---

589 x *am Rande* cito *VD38* | y discerni *korr. aus* discernit *Bcan4* | z poterint *korr. aus* potuerint *O93;* potuerint *VD38; Bcan4; E97; P102; BII13;* poterint *korr. aus* poterit *S105* **590** a fuerint *V630* **591** b singulos *korr. aus* singuos *P102* **592** c bis] bis autem *O93;* bis aut ter *I83; SG670; Bcan4; S105* **593** d ęcclesiastico *korr. aus* ęcclesiastica *Bcan4;* ecclesiastico *P102; BII13* **594** e saecularia *fehlt I83;* sęcularia *korr. aus* sęculario *S105* **597** f *am Rande* z *V630; am Rande* Nota *I83* | g difficioliores *O93* | h fuerint *korr. aus* fuerit *P102* **598** i temporum *SG670;* teporum *S105* **599** j ad *korr. aus* a *O93; VD38* **600** k appellata *V630; E97* **602** l statuerint *N442* **603** m ut *korr. aus* et *S105* **604** n referantur *SG670; P102; S105* **605** o dicente] dicente ab *I83*

597–600 Quod…referantur] sec. Innoc. I. ep. ad Vict. Rotom. c. 3. **606–608** Tu…meam] Matth.XVI. 18.

597–608 si…meam] **Coll. Ans. ded. I,10**; **Anselm v. Lucca II,4**; **Polycarpus I,17,1** (*Rubrik*: Ut dubie et maiores cause ad apostolicam sedem referantur. Anacletus servus Christi in sede apostolica Domino serviens omnibus episcopis et ceteris cunctis fidelibus, qui coequalem vobiscum sunt sortiti fidem, gratia vobis et pax atque consolaltio multiplicetur. Cap. XVII; 597 autem *fehlt*; 602 statuerunt] iusserunt; 604 deferantur apostolicam] apostolicam deferantur). **597–608** si…reliqua] **Bonizo IV,49**.

meam, et reliqua.

Sit[p] *ergo,* <*VD38, f. 37rb*> *fratres, constantia vestra adversus* <*SG670, p. 54a*> *contentiones eorum, qui adversa sapiunt, et non, quae dei sunt*[q]*, et erit fortior petra constantia vestra, sicut scriptum est: Ne timueritis*[r] *ab eis, neque terreamini a facie eorum, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Quod autem in aure*[s] *auditis, praedicate in lumine illum timentes, qui potest*[t] *animam et corpus occidere et mittere* <*N442, f. 21va*> *in gehennam. Fratres mei, in carne enim*[u] *ambulantes non secundum carnem militamus. Arma enim militiae nostrae non carnalia, sed potentia deo ad destructionem*[v] *munitionum consilia destruentes et omnem exaltationem extollentem se adversus*[w] *scientiam dei, et*[x] *in* <*BII13, f. 34rb*> *captivitatem redigentes*[y] *omnem* <*I83, f. 41ra*> *cogitationem in obsequium Christo*[z] *perducentes*[a]*.*

De cetero, fratres, confortamini <*Bcan4, f. 43r*> *in domino et in potentia fortitudinis eius, ut*[b] *pax vobis multa et gratia*[c] *a deo et domino nostro Iesu Christo ministretur. Amplectimur*[d] [e] *et osculamur*[f] *ac, si praesentes cari*<*SG670, p. 54b*>*tatem vestram in unitate spiritus*[g]*, in vinculo pacis et caritatis Christi. Propter quod, carissimi, exspectantes satagite*[h] *immaculati* <*VD38, f. 37va*> *et inviolati*[i] *inveniri in pace* <*E97, f. 21'vb*> *et domini nostri longanimitatem*[j] *salutem arbitramini. Sicut et carissimus frater noster*

---

609 p Si *E97* **611** q sapiunt *V630* **613** r timueris *VD38* **615** s aure *korr. aus* ore *V630;* ore *E97* **616** t potest] potest et *BII13* **618** u enim *fehlt V630; E97* **620** v dextructionem *P102* **622** w adversum *I83; SG670; Bcan4; S105* | x et *fehlt E97* **623** y redigentes *korr. aus* redientes *V630* **624** z christi *VD38; P102; BII13; christi korr. aus christo Bcan4* | a perducente *SG670; S105* **626** b Et *SG670; S105* **627** c gratia *korr. aus gratia et I83* **628** d *am Rande* constringimur diligimus *VD38* | e Amplectimus *Bcan4* | f obsculamur *Bcan4* **630** g spiritus] spiritus et *SG670; S105* **631** h *am Rande* studete *VD38* **632** i *am Rande* incorrupti

---

609–630 Sit…Christi] Zachar. ep. ad variar. prov. episc. (int. S. Bonif. ep. no. 78). **631–644** Propter…salvatoris] II Petr. III. 14-18.

<V630, f. 21va> Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis[k]*, sicut*[l] *et in*[m] *omnibus epistolis*[n] *loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae*[o] *indocti et instabiles depravant*[p] *sicut*[q] *et*[r] *ceteras scripturas*[s] *ad suam perditionem. Vos autem*[t] *igitur, fratres, praescientes custodite, ne insipientium errore transducti excidatis*[u] *a*[v] *propria firmitate. Crescite vero in gratia et*[w] *cognitione domini nostri Iesu Christi et salvatoris. Vos autem, carissimi, memores estote verborum, quae praedicta sunt ab apostolis domini nostri*[x] *Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores*[y] *secundum sua desideria ambulantes*[z] *impietatum*[a]*. Hi sunt, qui segregant semetipsos, anima<SG670, p. 55a>les, <I83, f. 41rb> spiritum non habentes, vos autem, carissimi*[b]*, superaedificantes vosmetipsos sanctissimae vestrae fidei in spiritu sancto orantes. Ipsos*[c] *vos in <BII13, f. 34va> dilectione dei servate exspectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in vitam aeternam. Et hos quidem arguite*[d] *iudicatos*[e]*, illos vero salvate*[f] *de igne rapientes. Aliis*[g] *autem misereamini in timore odientes eam, quae carnalis est, maculatam tunicam*[h] [i]*. Ei autem, qui potens est vos <S105, f. 23v> conservare sine peccato et constituere*

---

636 k vobis] vobis et *N442* | l Sicut et *korr. aus* Sicut *S105* | m in *fehlt I83* **637** n apostolis *P102* **638** o q *I83;* qui *korr. aus que SG670* **639** p *am Rande* corrumpunt *VD38* | q sicut et *korr. aus* sicut *Bcan4* | r et *fehlt I83* | s scripturas *fehlt VD38* **640** t autem *fehlt V630; I83; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* **642** u *am Rande* decidatis *VD38* | v ad *I83* **643** w et] et in *Bcan4* **646** x nostri *fehlt O93; E97* **647** y *am Rande* deceptores *VD38* **648** z ambulantes] ambulantes vias *korr. aus* ambulantes *O93* | a impietatum] in impietate *V630; E97;* in impietate *korr. aus* impietatum *SG670* **651** b carissimi *fehlt E97* **652** c Ipsos vos] vos ipsos *I83* **655** d *am Rande* repraehendite *VD38* | e *am Rande* condempnatos *VD38* **656** f salutate *SG670; S105* | g Aliis *korr. aus* Alios *Bcan4* **658** h *am Rande* pristinam conversationem hoc est vetera peccata *VD38* | i tonicam *O93; V630; N442*

644–664 Vos … saeculorum] Iud. v. 17—25.

<VD38, f. 37vb> ante conspectum gloriae suae immaculatos in[j] *exultatione, soli deo salvatori nostro per Iesum Christum dominum*[k] *nostrum gloria, magnificentia et imperium et potestas ante omnia saecula et nunc et in omnia saecula saeculorum.* Amen.

O93, f. 5va; V630, f. 21va; N442, f. 21va; I83, f. 41 rb; VD38, f. 37vb; SG670, p. 55a; Bcan4, f. 43r; E97, f. 21'vb; P102; BII13, f. 34va; S105, f. 23v

---

661 j *am Rande* in gaudio *VD38* **662** k deum *P102*